

Inhoud

11 VOORWOORD

14 INLEIDING

deel I: de eeuw van Van Eyck

DE VEROVERING VAN HET LANDSCHAP

HOOFDSTUK 1

- 23 De geboorte van een nieuwe kunst
- 26 Jan van Eyck en zijn artistieke omgeving
- 29 Onderwerp of achtergrond? De functie van het landschap
- 30 Een document: 'Dat moet wesen in een landschap'
- 33 Het open landschap: eenluiken, tweeluiken enzovoort
- 38 Het vensterlandschap
- 42 Onderbroken landschappen
- 45 Nogmaals: achtergrond of onderwerp?

DE SCHILDERKUNST EN DE KOSMOS

HOOFDSTUK 2

- 41 Kunst en schoonheid in de Middeleeuwen
- 49 Het middeleeuwse wereldbeeld en de schilderkunst
- 52 De Schepper als kunstenaar, de kunst als nabootsing
- 51 De taal van het landschap en de vier wijzen van exegese
- 61 De schilder en het analogische wereldbeeld

DE ZICHTBARE WERELD: VAN SCHIJN NAAR WERKELIJKHEID

HOOFDSTUK 3

- 66 De kwestie van schijn en werkelijkheid
- 68 De twaalfde eeuw: het belang van de werkelijkheid
- 69 De dertiende eeuw: de integratie van Aristoteles
- 10 Een schilderkunst van de 'vorm'
- 12 De werkelijkheid der dingen
- 14 De veertiende eeuw: mystiek en wetenschap
- 77 De mystiek van het alledaagse en de schilderkunst

INHOUD

HET LANDSCHAP VAN DE GEEST: DE WERELD ALS ALLEGORIE

89	'Vermomde symboliek'	HOOFDSTUK 4
91	Bijbels landschap en geestelijk landschap	
95	Een voorbeeld: Jan van Eycks <i>Madonna met Rolin</i>	
102	Meer voorbeelden	

DE SCHOONHEID VAN DE WERELD: ORDO EN VARIËTAS

109	Dionysius de Kartuizer	HOOFDSTUK 5
110	De psalmen van Dionysius	
113	De schoonheid van de wereld als teken van Gods vermogens	
114	De schoonheid van de wereld en de mystieke weg omhoog	
115	De schoonheid van de schepping als morele les	
116	Theorie en natuurbeleving	
117	Kartuizers en de wereld	
119	Kartuizers en de schilderkunst	

deel II: de eeuw van Bruegel

VAN BOSCH TOT BRUEGEL:

HET 'WERELDLANDSCHAP' EN DE KUNSTGESCHIEDENIS

121	Veranderingen na 1500	HOOFDSTUK 6
124	De Italiaanse uitdaging	
128	De kunsthistorische respons	
134	Conclusie	

DE BLOEI VAN HET ALLEGORISCHE LANDSCHAP:

RONDOM BOSCH EN PATINIR

136	Het duivelse landschap van Hieronymus Bosch	HOOFDSTUK 7
144	De pelgrimages van Patinir	
161	Portret en landschap bij Quinten Massijs	
165	Gerard David en 'het eerste onafhankelijke landschap'	
169	Landschapsvernieuwing en allegorische traditie	

DE SCHILDER ALS GEOGRAAF:
HET AARDRIJKSKUNDIGE LANDSCHAP

770	Schilderkunst en cartografie	HOOFDSTUK 8
114	Kunsthistorie en cartografie	
777	De kunst van het kaartmaken: precisie en suggestie	
779	De wetenschappelijke traditie	
183	Door wereldstudie naar deugd en wijsheid	
186	Door de schepping tot de Schepper	
188	Het politieke landschap	
189	De heerser en de kosmos	
191	De heerser en zijn territorium	
193	De burger en zijn omgeving	
196	Een voorlopige conclusie	

EEN LANDSCHAP VOL BETEKENIS: PIETER BRUEGEL

200	Pieter Bruegel	HOOFDSTUK 9
202	Het topografische landschap en een citaat van Ortelius	
206	Landschap en historie	
277	De <i>Grote Landschappen</i>	
212	De vraag naar het onderwerp	
214	Twee filosofische verklaringen	
216	De Stoa bij humanisten en kerkhervormers	
222	Natuurenthousiasme in Frankrijk	
224	De boodschap van de <i>Grote Landschappen</i>	
225	Bruegel en de traditie	

HET LANDSCHAP ALS KUNST: KAREL VAN MANDER

228	De rederijders, de schilderkunst en de kosmos	HOOFDSTUK 10
241	De opbouw van Van Manders leerdicht	
241	Inleiding	
243	De vermaning	
244	De vorm, het tekenen en de mens	
246	Licht en kleur, het schilderen en het landschap	
249	Twee theoretische tradities en het landschap	
253	Kunst als nabootsing: orde en verscheidenheid	
257	Van Mander en Du Bartas	
259	De meerduidigheid van leven en kunst	

INHOUD

deel III: de eeuw van Rembrandt

HET 'HOLLANDSE' LANDSCHAP ALS KUNSTHISTORISCH PROBLEEM

262	Een nieuw soort landschapskunst	HOOFDSTUK 11
269	Het 'Hollandse landschap' als probleemloze kunst	
273	De vraag naar functie en context	
216	De iconologische benadering: lagen van betekenis	
278	Het landschap als beeldspraak: lessen voor de mens	
283	Het landschap als verbeelding van de natuur	
286	Het landschap als beschrijving	
288	Het historisch-topografische perspectief: territorium en identiteit	
290	Het 'Hollandse landschap' en de kunsttheorie	
294	Het landschap en de markt	
296	Hoe nu verder?	

HET LANDSCHAP ALS BOODSCHAP: ZACHARIAS HEYNS EN CLAES JANSZ VISSCHER

299	Een ouderwets klimaat	HOOFDSTUK 12
300	Zacharias Heyns, een opvoeder in geest en deugd	
300	Een geboren rederijker	
301	Voor stad en vaderland	
303	Leerzame emblemen	
306	Het epos van de Schepping	
308	Claes Jansz Visscher, een drukker voor God, kerk en vaderland	
308	Inleiding	
310	De functie van het landschap	
312	<i>Plaisante Plaetsen</i>	
316	Het landschap als kunst	

- 319 Huygens en de theorie van het landschap
320 *Mijn jeugd*
320 Over de ideale opvoeding
321 Het doel van de schilderkunst
321 *Hofvijck*
321 Inleiding
321 Het landschap als kunstwerk
329 Recht of krom? Een esthetisch dilemma en zijn oplossing
332 Wijsgerig lezen in het boek der natuur
3 35 Landschap en schilderkunst in *Mijn jeugd* en *Hofwijck*

- 339 Vondel en zijn *Bespiegelingen*
342 De landschapsschilder als nabootser van de schoonheid der natuur
344 Vondel en de schilderkunst
341 Vondel en de literaire traditie

- 350 ' Inleiding
351 Rembrandt als *absolutus pictor* en het landschap
361 De jaren dertig: het historische en het allegorische landschap
311 Omstreeks 1640: de keuze voor het Hollandse landschap
315 De jaren veertig: het landschap rondom de stad
319 De jaren vijftig: terug naar het historische landschap
381 Rembrandt en Van Hoogstraten: de zichtbare en de onzichtbare wereld

386 BESLUIT
391 SUMMARY
398 NOTEN
443 LITERATUUR
411 PERSONENREGISTER
419 BEGRIPPENREGISTER